

Съобщение за медиите

СКРИТАТА ИКОНОМИКА В БЪЛГАРИЯ 2011 - 2012 г.

На 31 януари 2013 г. Центърът за изследване на демокрацията представи в Българската телеграфна агенция традиционното си проучване, проследяващо динамиката на скритата икономика в България. Използваните за анализа данни са получени от *Индекса на скритата икономика* при бизнеса и *Индекса на недеklarираната икономическа дейност* на населението, разработени от Центъра за изследване на демокрацията и Витоша рисърч.

Въпреки че остава сложна, макроикономическата среда се подобрява през 2011 – 2012 г., предоставяйки условия за намаляване на дела на скритата икономика в България. Високата безработица в условия на стагнираща икономика ограничава възможностите нерегистрираните работници да се завърнат в сивата икономика, но принуждава много от тях да влязат в неформалната. Същевременно кризата ограничава публичните разходи и банковите заеми, оставяйки по-строго контролираните европейски фондове като основен източник на свежо финансиране. По този начин, полето за злоупотреба с обществени поръчки се стеснява, докато стимулите компаниите да регистрират цялостната си икономическа дейност се увеличават.

Резултатите от изследването показват, че през 2011 - 2012 г. скритата икономика в България е намаляла както сред населението (Фиг. 1), така и сред бизнеса (Фиг. 2).

- Делът на работещите без трудов договор на основна работа за 2012 г. е 3%, или най-ниският за последните 10 години, като през 2003 г. той е бил 6%.

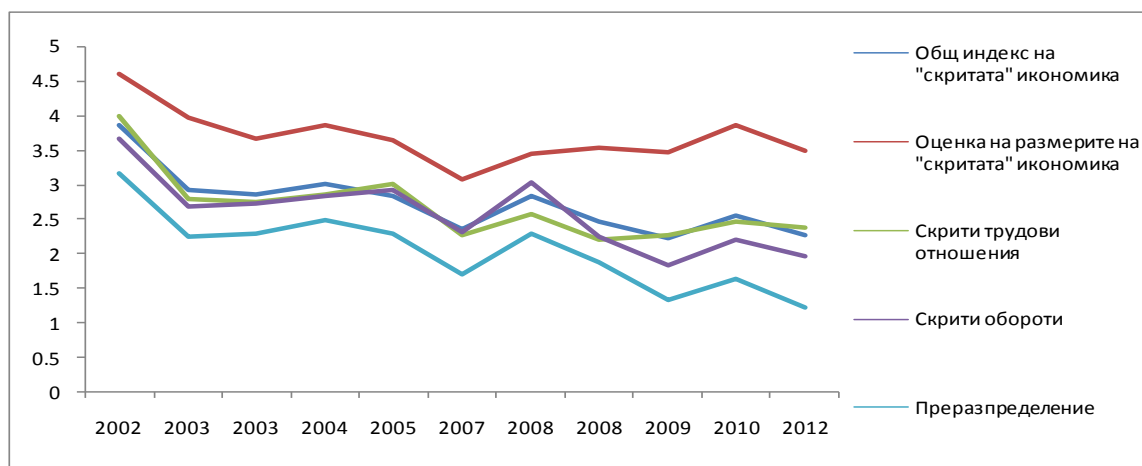
Фигура. 1. Дял на работещите без трудов договор при основна и допълнителна работа, 2003-2012 г. (%)

Вид договор	2003	2004	2008	2009	2010	2012
Без трудов договор – основна работа	6,0	5,9	5,6	5,9	3,4	3,0
Без трудов договор – допълнителна работа	77,44	59,1	51,5	51,0	38,1	29,0

Източник: Изследване на сивата икономика при населението (ИСИН) 2012 г., Център за изследване на демокрацията.

- Индексът на скритата икономика сред бизнеса през последните две години също поддържа по-ниски нива в сравнение с предишни периоди. Понижението е сравнително малко, но показва завръщане към дългосрочната тенденция на спад, временно обърнала се по време на финансовата криза.

Фигура. 2. Индекс на скритата икономика сред бизнеса, 2002-2012 г.

Източник: Изследване на сивата икономика при бизнеса (ИСИБ) 2012 г., Център за изследване на демокрацията.

- В сферата на социалното осигуряване периодът 2011 - 2012 г. е белязан от две основни бюджетни мерки: увеличение на пенсионните осигуровки с 1,8 п.п. и увеличение на минималните прагове за социално осигуряване. Ефектът от мерките е спорен. Делът на заетите на минималния осигурителен праг, но всъщност получаващи по-високо възнаграждение, е намалял от 10,3 % на 9 % (Фиг. 3). Делът на заетите лица, осигурявани на минималния осигурителен праг и чиято заплата съответства на декларираното, се е увеличил от 5,9 % през 2010 г. на 7 % през 2012 г., сочейки за продължаваща стагнация на трудовия пазар. Делът заети, които са признали, че са осигурявани на сумата, посочена в договора им, но получават по-високо възнаграждение – се е увеличил от 8,4 % през 2010 г. до 13 % през 2012 г. Общата стойност на необявените и неплатени осигуровки надвишава 400 милиона лева.

Фигура 3. Базова стойност на социално-осигурителните вноски от основната работа, 2003-2012 г. (%)

Вид договор	2003	2004	2008	2009	2010	2012
Върху минималния осигурителен праг, независимо, че общата сума на възнаграждението е по-голяма	12,1	13,4	13,5	12,9	10,3	9,0
Върху минималния осигурителен праг, което е действително получаваното възнаграждение	10,3	14,3	9,5	12,6	5,9	7,0
Върху сумата, вписана в договора, независимо, че общата сума на възнаграждението е по-голяма	6,7	8,3	15,0	15,5	8,4	13,0
Върху сумата, вписана в договора, което е действително получаваното възнаграждение	68,3	63,4	61,8	56,2	67,0	67,0
Други	2,6	0,6	0,3	2,8	1,5	4,0
База	348	314	378	359	466	420

Източник: Изследване на сивата икономика при населението (ИСИН) 2012 г., Център за изследване на демокрацията.

Въпреки леко понижените нива на скритата икономика, настъпилото подобрене е ограничено и може да бъде приписано основно на засиления административен контрол и наказателни мерки, както и на спецификата на следкризисната икономическа ситуация в страната. Наличието на дълбоки структурни дисбаланси на пазара на труда и на дългосрочни проблеми в качеството на бизнес средата обаче продължават да благоприятстват укриването на икономически дейности в България.

- Слабо реформираните регулаторни органи остават сред основните пречки пред ограничаването на скритата икономика в страната. Остават силни съмнения за прозрачността на дейността и ефективността на управлението на държавните регулаторни органи. Стремехът към мащабен контрол и публично докладване на успехи доминира, за сметка на подобряване на предоставяните обществени услуги.

Препоръки към политиката

Успешни мерки за намаляване на дела на скритата икономика в България могат да бъдат:

- въвеждане на общи показатели за ефективност и производителност на регулаторните органи;
- борба с корупцията чрез въвеждане на електронни услуги;
- ускоряване на връщането на ДДС и намаляване на проверките на изрядните компании;
- административна реформа за ускоряване на плащанията по Европейските програми;
- подобряване на правната рамка за уреждане на закъснели плащания и частния бизнес дълг;
- подобряване на работата на административните съдилища и обръщане на специално внимание на практиката за обявяване на несъстоятелност със задна дата;
- насърчаване на свободната бизнес инициатива и конкуренция чрез подобряване на прилагането на антимонополното законодателство.

*За повече информация или за връзка с експерти на Центъра за изследване на демокрацията
тел. (02) 971 3000; csd@online.bg*

*Информацията от това съобщение за медиите може да бъде използвана свободно при позоваване на
источника - Център за изследване на демокрацията.*